

ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՆԱԳԻՐՆԵՐ ՊՈՍՅԵՆԻ ՄԷՋ

(ՄԵՆԵՋԻՍԵՏ)

(BOSTON PUBLIC LIBRARY)

Մենէջիւսեց նահանգի Պոսթընի կնգրու-
նական Մատենադարանին մէջ կը պահուին
երեք հատ հայերէն ձեռագիրներ. Նոր Կտու-
կութան (չորս Աւետարաններ), Ջոյնսօղ Շա-
րական, և Ջեռաց Մատենոց: Առաջինը, ար-
ժէքաւոր և լաւ վիճակի մէջ պահուած ձե-
ռագիր մը, տեսնուած է զոկտոր Սիրարփի
Տ. Ներսէսեանի կողմէ, որ Ձեռագրաց Ցու-
ցակի մը մէջ անդիրէն լեզուով մանրա-
մասնօրէն նկարագրած է դայն: Շարականը
հարանցի կերպով տեսնուած է Ժ. Մի-
սաքեանի կողմէ, որ անդիրէն յիշուով
արձանագրութիւն մը թողած է Մատենա-
դարանի ձեռագիրներու գտնաւորման հա-

աղբիւրներէ յայտնի է որ Անանիա կաթու-
ղիկոս, օրուէ հայրապետութեան երրորդ
տարիին գրուած է, Երցապետ կամ հակա-
թոռ աթոռ մը հաստատած է Սիրաւորոյ
մէջ, 1203 թուին: Հետեւաբար Ձեռագրիս
գրուած պէտք է ըլլայ 1206 թուին: Անա-
նիա մեռած է 1207ին: Դոկտոր Տէր Ներ-
սէսեան կը նշէ թէ համաձայն 1211 թուա-
կան կրող այլ ձեռագրի մը Անանիա տա-
կաւին կ'ապրէր այս թուականին (1211),
որովհետեւ գրիչը կը գրէ թէ չէ գիտցած
որ կաթողիկոսին անունը յիշել, քանի որ
երեք կաթողիկոսական հակաթոռ աթոռներ
կային, — Յովհաննէս, Անանիա և Դա-
ւիթ(°):

ԶԱԽԷՆ ՎՐԴ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

(°) Նկատողութիւն. — Ձեռագրիս յիշատա-
կաւանին ՈՂԲ թուականը եթէ հիշէք է, այդ
պարագային պէտք է ընդունել թէ գրուած է
1223 թուականին, որ Անանիա կաթողիկոսի
20րդ տարին կ'ըլլայ, առաջին տարի ընդու-
նելով 1203ը: Այս պարագային յիշատակա-
ւանին յետորդում ամիս քաջատրուութեան տեղ
ստացանք էր Ի երրորդում ամիս, այսինքն՝ քա-
ներորդում ամիս Անանիա կաթողիկոսի: Անա-
նիա կաթողիկոսի մահուան թուականը չգրեալ
կերպով հաստատուած չէ դեռ:

Ն. Ս.

մար: Մատենոցը բաւական ուշ ժամանակի
գրուած ձեռագիր մըն է, որուն արժաթա-
պատ կողքը, մարգարէներու և տաքեալ-
ներու նկարներով զարդարուած, որպէս
արուեստի գործ, մասնաւոր արժէք մը կը
նկերայացնէ: Այս ձեռագիրը չէ տեսնու-
ած որեւէ մէկուն կողմէ:

ՇԱՐԱԿԱՆ ԶԵՆԱԳԻՐ ԹԻՒ 1564

Նկարագրութիւն. — Մեծութիւն՝ 12,2 x
9,9. x 5,3 սմ.: Կողմ՝ փայտեայ կաշեպատ
Նիւթ՝ մագաղաթ՝ Պանդունակ՝ մագաղաթ-
եայ էջ մը սկիզբը միայն՝ Կատարի էջ՝ մէկ
էջ սկիզբի պահպանակէն ետք միայն վրայ
գրուած է Ձեռագրիս տիրոջ 1861 Մարտ 13
թուակիր արձանագրութիւնը: Գիր՝ բոլոր-
գիր խաղերով: Մոնօթրուքիւն՝ Ձեռագրիս
էջագրուած չէ: Վիճակ շատ լաւ. բարձր
արուեստի գործ, գունազարդ պատկերնե-
րով իւրաքանչիւր տօնի յատուկ. լուսաւե-
ցազարդքեր գունազգեղ մանրանկարներով:
Միակ կարճ յիշատակարան մը գերբաւո-
րութեան: Գրիչի, ստացողի և թուականի
առնչութեամբ որեւէ անկարկութիւն չկայ:
Ձեռագրիս հաւանօրէն ԺՃ — ԺԷ. գարու
գործ է:

Յիշատակարան և Բովանդակութիւն. —
Ձեռագրիս սկիզբը կայ հետեւեայ հայերէն
արձանագրութիւնը, որ հաւանաբար գրու-
ած է Ձեռագրի տիրոջ կողմէ. —

« 1861 ամի մարտի 13ին երապի ինձ
յայտնեցին որ պէտք է եւ ապրիլ մայս ուշ-
խաբուումս 10 տարի որ այն թուին էի 34
ամեայ օրն կիրակի էր առաւօտեան շա-
րաթու մեծի պահոց անակի 7 6ին առա-
ւօտեան գրեցի ի յիշատակ յերիտայից ի-
մաց (կ'անկարկէ արձանագրութեան և ոչ
թէ ձեռագրի բովանդակութեան)

Ոչ ոտացողին ինքնութիւնը և ոչ ալ
գրիչին ու ծաղկողին ինքնութիւնը ցուց-
ուած կամ նշանագրուած է որեւէ տեղ, որ
բովհետեւ յիշատակարան (բացի վերջաւո-
րութեան շատ կարճ) գոյութիւն չունի Ձե-
ռագրիս մէջ: Ձեռագրիս Ջեռաց Շարական
մըն է հիմնովին և կատարելապէս նոյնը
Հայց. Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ գոր-
ծածուածին հետ: Շարականը գրուած ոչ
գրչազարդուած է բարձրագոյն արուեստով
և մանրանկարչութեամբ, հեղինակին ձեռ-
քով: Այս պարագան կ'ապացուցուի Ձեռ-

ՄԱՏՆԵԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԹՈՒՂԹ ՊԵՏՐՈՍԻ
ԱՌ ԱԿԱԿ

•

Թղթոց Դիրքը կը պարունակէ շատ շահեկան թղթակցութիւն մը Աղեքսանդրիոյ Պետրոս և Կ. Պոլսոյ Ակակ (471-489) եպիսկոպոսներուն միջև: Այդ թուղթերուն առաջինը ստակայն լման է Թղթոց Դրքին մէջ, թերթ մը ինկած ըլլալուն պատճառով: Յիշեալ Թուղթին պակտող սկզբնական մասը ուր շատ կարեւոր է, կը գտնուի Ս. Ա. Թոմաս քանի մը ձեռագիրներուն մէջ: Ուստի այդ թերթին լրացնելու համար հոս կը հրատարակենք յիշեալ Թուղթը հանգերէ չամսմատութեամբ:

Ստորեւ կը գտնենք մեր գործածած նշանագիրները և անոնց համապատասխան ձեռագիրները մասին հակիրճ ծանոթութիւններ: Իրբեք ճնապիր առած ենք առաջինը: Ա = Ձեռ. ՍՅԹ. 960, թկ. 1602, Ժողովածոյ, Նոտրագիր, էջ 341-5.

Բ = Ձեռ. ՍՅԹ. 1138, թկ. 1668, Ժողովածոյ, Նոտրագիր, էջ 649-652:

Գ = Ձեռ. ՍՅԹ. 999, թուական Նորագութեան 1688, Ժողովածոյ, մասամբ բււրդիր և մասամբ Նոտր, էջ 520-523.

Դ = Ձեռ. ՍՅԹ. 858, թկ. 1686էն առաջ, Ժողովածոյ, Նոտրագիր, էջ 465-9.

Ե = Դիրք Թղթոց, Թիֆլիս, 1901, էջ 243, ակզբը թերի:

ապգրի վերջաւորութեան (ամենավերջի էջ Բ. Կէս) կրեցած կարճ յիշատակարանէն.

«Ո՞վ հղբայր ի աւարտ երգոյս վասն սխալն քրիստոսի սակս իմ մեղապարտիս Անկ հոգւոց և ողորմի ասա, վասնզի յոյժ աշխատեալ եմ ի վերայ շարակնոցին. թէ գրիչն և ի ծագիկն. մանաւանդ ճարտարավարն որ ծրի եմ քաշելս»:

Իտոցայաւտ է որ վերջին էջի յիշատակարանին և առաջին էջի արձանագրութեան հեղինակները բոլորովին տարբեր անձեր են: Օրինակ մը տուած ըլլալուն համար կ'ար-

Յուսթ առաջին, Պետրոսի պոստիարգի Աշէկսանդրոսոյ, զոր գրեաց առ Ակակ ի Կոստանդնուպոլիս վտան միաւորութեան. գրեցաւ առաջին քսկսթ խորհրդի:

Երանելին Յուլիանէ սարկաւազն իմ եկն ի գիշերի առ իս կրտսր Պետրոս պատրարգ աղէկաւորացոց, և ունէր(?) ի ձեռն սուրբ զաւետարանիսն(?), ուր էի թագուցեալ ի փոքր մի սենեկի վասն ահին և հալածանացն անողորմ արքային Ջինոնի, և խոսեցաւ ընդ իս զբանս զայսոսիկ, եթէ մինչդեռ ի Կոստանդնուպոլիս շրջի վասն իւրաց իմոց, Ակակ հայրապետ եպիսկոպոսաց որ եմ ի Կոստանդնուպոլիս, զհրախարտ զպաշտօնեա և զսենեկապետն իւր առաքեաց տարաւ զիս յեպիսկոպոսարանն ի սենեակն իւր և առէց զիս. աղօթեա ընդ իս սարկաւազ Յուլիանէ թէ ոչ: Եւ ես ասեմ ցնա(?). զիարգ մարթի յայտ լինել մինչ չն է ուղղափառութիւնն: Եւ յորժամ ոչ մատուցի ընդ նմա աղօթս, զհրախարտ ինձ նստել, և ոչ զոք եթող ի սենեակն, և առ ի սնարիցն զսուրբ աւետարանիսն, և երգուա ինձ եթէ երթ յԱղէկսանդրիա, և հարց թէ ուր թագուցեալ է տէրն իմ Պետրոս, և երգուիր նմա յիմ անձնէ, որպէս ես քեզ այժմ երգեում, եթէ նոյն աւետարանիչք գրտեն, եթէ մինչ եկն յաւուրն առ Բաղիսիոս ի Կոստանդնուպոլիս երանելին Տիմոթէոս հայրապետն Աղէկսանդրի, առաքեցի ի առեւ Բասիլիսկոսի, ուր էին օթեանք երանելոյն Տիմոթէոսի, զԲրաւսարիոս պաշտօնեա և սենեկապետն իմ, և զԵրեցի ի քարտիսի առ երանելին Տիմոթէոս խնդրուած ձեռնագրութեամբ իմով, եթէ

Ժէ Ձեռագրիս առաջին էջը բանալս «Կաւոնն Աստուածածնայ Սրբոյ Կուսին» լման էջի մը վրայ գծուած գունազարդ նկարով մը ոք կը ցուցնէ Ս. Կոյսի Աւետում և յաւցումը Ս. Հորդէյ. Յաջորդ էջը գրաւուած է գեղեցիկ խորանով մը. խաչազարդ և ծագկազարդ լուսանցազարդով, և շերտեցէք Որդիք Սիւնի. Երգ Նոր ի Մենդեանս բառերով, որոնք գրուած են մանրանկար գիրերով. կենդանական և ծագկաւոր մատիւններով:

ՋԱԻԷՆ ՎՐԴ. ԱՐՁԱԻՄԱՆԵԱՆ